

aren of proprietarisen, geven alle hulpe, bystand en assistentie van Justitie, en of dien aengaende eenig geschil of different gerefe, 't selve uitten sommierlyk en sonder figure van processe, stellende eerst en alvoren d'oude eigenaren en proprietarissen in de possessie van hare goederen:mits alleenlyk by hen doende blyken, dat voor dese troublen de voorschreven goederen en gronden van erven, hen of andere daer af sy 't recht gehad hebben, waren toebehorende. En op dat zijne onderfaten met hem gereconcilieert, of andersins gebleven in zijne devotie, niet bekommert, gequecht of beschadigt worden in hare goeden, door confiscatie of beslaninge van dien, verklaerde insgelyk alle de voorseide proceduren te zijn pure wegen van feite, geweldadige en onrechtveerdige beslaninge, blyvende een yegelyk in sijn recht en possessie, in sulker voegen en manieren, als na recht, en volgende de costumen en privilegien van den Lande, hem toestaet en behoort, en gelyk hier boven vermeld is. Verklarende voorts wel expresselyk, dat in gevalle van sulke geweld en verheminge hy terstond soude doen saiseren en beslaen alle de goederen en inkomen van alle de gene die hen fullen houden in de Steden, Landen of Casselryen, houdende sijne tegenpartye, en niet willende deelachtig wesen van de voorseide reconciliatie, om daer mede te recompenseren sijne goede onderfaten en andersins dien aengaende te ordineren gelyk redelyk is. Alles sonder aenschouw te nemen op eenige privilegien, usantien of costumen, die eenige van hen soudén willen pretenderen ter contrariën: daer af sy gepriveert sijn, als by hen eerst daer tegens gedaen te hebben, de welke hy andersins altyds heeft willen conserveren en onderhouden. En voorts meer soude daer in sulx versien, dat de gene die hen soudén onderwinden, of mengen mette voorseide verkopinge, confiscatie en saissementen, of regeringe van de voorseide Landen en gronden van erven gevoelen sullen, hoe grotelyk hem mislycacht alfulke verdruckinge en oppressie van den Geestelyken staet, en andere sijne goede onderfaten, verklarende van als doe allen Officiers, voor de welke sulken gepasseert worden eenige erffnisse of onterffnisse, en andere gelyke wettelykheden, om de voorseide verkopingén, vervremdingen; en belastingen, afgestelt en gepriveert te sijn van hare staten en officien, en onbequaem en inhabiel, om eenige andere staten te houden in toekomende tyden: de welke van als dan fullen impetrabel wesen, en boven dien de voorseide Officiers, gehouden te verantwoorden van de schaden, verlies en interesten, de welke sommige daer door fullen geleden en gedragen hebben, en op dat niemant sich late dunken, dat hy sich bewegende ten verfoeke en begeerte van de gene die hen soudén willen stellen en geven onder sijne gehoorsaemheid hier namaels; soude mogen voor goed en aengenaem hebben alsulke verkopingén, alienation of diffractien van de voorseide goeden, verklaerde dat hy van als nu, deroegerde allen alsulken beloftenissen, als hy door misgrypinge of subrepticien soude mogen accorderen in presuditie en nadeel, van 't gene des boven verhaelt is, &c.

DEN 13 Octobris waren die van de Gerefornieerde Kerk binnē Campen by den Raed / en berochten alimenterate voor hare Predicanten / 't welk hert voor die tijd afgeslagen werde. Hier dooz geterget sijn de / of daer oorsaeck nemende / hebben eenige van sijn doch uit private autoriteit / de Minrebroeders by de hoop genomen en uit der Stad geleid / waer ober de geheele Stad in roeren en in 't gewoet geraecht is / de Catholijke Wogeren brachten te woegē dat de selve noch voor den avond wederom in hare Kloosters waren. Des anderen daegs vergaderden om trent 150 Catholijke in de grote Kerke en machten een verbond onder sich / dat se heimelijc wilden gewoet gaen tegen de Gerefornieerde / sondē 8 personen aen den Raed / begerende dat de Religions-vrede onderhouden soude werden. Daer worden ook in 't Minrebroeders Klooster eenige tonnen hier gebracht / en eenige dagen daer na / te weten den 26 waren eenige in de Minrebroeders Klooster en hadden sich bronken gedronken / en

buiten het Klooster komende hebben grodt ruinoet gemacht en sorchten 't volk in de Stad tot hare hulpe te roepenen op haer sijde te trecken. Die van de Gerefornieerde Kerk begaben sich sorch by de wacht aen 't Raedhuys by 't Waendel van Jan Jansz. De Catholijke begaben hen by 't Waendel van Gerrit de Wucup / 't welk de wacht soude hebben / veel van de Catholijken bronken sijn / sijn na de Gerefornieerde toegekomen / de Gerefornieerde hadden haer wat beschant met wagens en 't gene sy by de hand mochten hebben / en 't scheen of 't seer qualijken afgelopen soude hebben: want daer wert 'er twee of drie ten beiden zijden dodelijc gewond / en noch vier of vijf gediess. Van de sake is eintelijc by den Burgemeester Henrich Kistemaer en Jan Jansz. booznemt verdragen / dat de Gerefornieerde om vreeses willen soudén afwijken / en tot haer verscheringe Gijselfaers met haer nemen / en aengaende de Monicken die d'erne mit hebben en d'andere behouden wilden / dat sy 't selve selben aen 't gene Kinnenburg uitspreken soude / doch moften de Monicken ten lesten ter Stad uit / en de Stad is daer na met twee Waendel soldaten verscher.

Den tijd aldus vast doozlopende / dat dan d'ene partje / van d'andere wat aenrechte / daer dooz veel twisf beroozsaekte / en datmen vast van allen kanten hoorde dat de Span tegen den aenstaende tijd meende de Landen geheel onder te brengen / so was de Prince van Oranien seer qualijc te vreden dat alle sijne vermaninge / bidden en smecken / om op hare saken te letten en hen selben ten minsten ter defensie te bereiden niet help: waerom sy den 26 Novembz / in de vergaderinge der Staten Generael binnē Antwerpen / gedaen heeft dese navolgende oratie of uitspraak:

MYn Heeren, het is so lange geleden dat alle 't volk van dese Landen suchende onder 't jock der ellenden, een goed en versekerde resolutie hebben verwacht van dese eerwaerdige vergaderinge, dat het een oorfsake wesen sal in plaetse van hen te geven verlichtinge in hare swarigheden, deselve veel eer te werpen in een wanhope, so sy niet vernemen dat in dese vergaderinge in onse saken sodanig besluit werde genomen, dat sy mogen merken een uitkomite van 't toekomende in de saken deser Landen, so in 't stuk van d'oorloge (ist dat ons God noch belieft met dese roede te straffen) als d'oprechtinge der finantien. En wat my belangt ik wil wel bekennen mijn Heeren, dattet lange geleden is, dat ik uitterlyk soude gevordert hebben, dattet u hadde belieft my te onlasten, gemerkt ter eender sijden de kleine middelen die dese Provincien gegeven hebben om den gemeinen vyand te wederstaen, en ten anderen so vele valsche lasteringen en verachtigen tegen my gegeven, niet alleen van den vyand, maer ook mede van den genen die hen roemen te wesen van de meeste en best geneigste. So ik niet gehoopt hadde, gemerkt, selfs de vertoningen die ik te vorens hebbe gedaen en by geschrifte overgegeven aen uwe Gedeputeerde, die gy my tot Gent toegefonden had, dat dese eerwaerdige vergaderinge noch macht noch wille hadde gehad om so groten quaed te beteren: maer na dien ik tegenwoordig merke dat gy myn Heeren alle oordeelt de selve te wesen van groten gevolge of consequentie, en wesende alleen geschil als van een klens onkost, hoe wel gy die alle bysonder oordeelt te wesen noodsakelyk, nochtans verklaert dat gy niet diffinitivelyk en kond antwoorden in 't gene u aengaet, ten sy gy alvoren 't selve sult gecommunicert hebben met uwe Meesters, so begin ik die hope te verliezen dat sijne Hoogheid hier tegenwoordig sijnde, mijn Heeren de Raden van State, ik en de gehele Gemeente, de welke ten hoogsten verwacht eenige goede uitkomite in onse saken, een alsulken einde sullen kunnen sien, als wy gehoopt hebben, want so gy in een sake daer van 't gevolg so klein is, geenins kond een resoluut advys geven, wat heb ik van u te verwachten, als ik u 't avond of morgen sal voorhouden een sake, welke bedragen sal 100 of 250000 guldens, en waer aen nochtans hangen sal de gehele behoudenis of verderf van desen gehelen staet.

Maer mijn Heeren na dien het so is, dat ik ter deser oorsae

Warant
men of
uitspraak
ke by den
Prince
van Oranien
gedaen
inde vergaderinge
van de
Staten
Generael
binnē
Antwerpen
den 26
Novembz
1579.

(f. 168.)

waer
binnen
Campen
en hoe
hier ge-
kintert.

oorfakē gevallen ben op dōse redēn, na dien daer geen vragē is van ons ſelven te bedriēgen, noch ook d'armē Gemeente, de welke ſich getrooft aen onſe voorſienigheid, ſal u ſeggen wat my altijd gedacht heeft, en dunkt my als noch te weſen de voornaemſte oorſakē van alle onſe quaed, u biddende in 't goede te willen nemen en niet vreemt te vinden, alſo gy liever ſien ſoud den tegenwoordigen dood, als weder te vallen in de bloedige handen der vyanden, tegen de welke gy u tot noch toe ſo kloekmoedelijk hebt gebruikt, ſo ik u voor oogen ſtelle de feilen, welke ons ſouden kunnen doen vervallen in de gracht, welke wy wilden uit alle onſe macht ſchouwen.

Eerſtelijk na dien het ſulx is, dat alle de gene die gedeputeert ſijn by den Provinciën, om tē weſen in de Staten Generael, alhier gefonden ſijnde, om te beraedſlagen in 't gemeen de ſaken belangende alle en het algemeene beſte van allen den landen, alleen behoorden 't ooge te hebben op de Generaliteit, niet jegenſtaende ſo hebben wy by ervarentheid geſien, dat het meerendeel die hier ſijn geweest, hebben veel eer geweest Beleyders of Advocaten van hare Provinciën of ſteden, om die in aller voegen tē vorderen, ſelvs met verderf vande andere Provinciën, dan Raden vergadert om tē voorzien tot de ſaken van 't gemeene beſte.

Of ſchoon deſe feile niet alſo ware bevonden, en dat de Gedeputeerde genen oprechten en goeden wille hadden toegebracht tot het gemeene beſte, dat het onmogelijk was een haefſtigē en bequame reſolutie tē nemen in de ontmoetinge of voorvallende ſaken, gemerkt dat de Gedeputeerden eenſaemelijk toeftemden in haer particulier, 't gunt in beraed ſtond, maer geen macht hebbende van hun Meesters, ſteden dagelijx uit daer van tē handelen met die gene, welke een lange uittel tōe brachten, welke ſelvs niet en konden door dit uittel af-geſnedēn werden. Gemerkt dat dikwils en meeft altyd na een lang verbeiden der reſolutiēn, of contrarie quamen, of onvolkomen; ſulx dede datter hiets valts noch bundigs beſloten wierd. En nochtans ſo waſſer niemand in ſaken ſo weinig verſocht, of hy weet wel hoe nadelig ſo lange verlengingen ſijn, latende voor by gaen ſo vele en ſchone gelegentheden, die haer dagelijx aanbieden, gelijk ik u daer van een brēt en lang verhael ſoudē kunnen doen van velen ſo ik die als nu dachte tē mogen gevoeglijk doen.

En na dien het voornaemſte van onſen ſaken is, dat wy ons gereet houden om tē wederſtaen en onſen vyand tē verdryven by wegen van de Wapenen; wende den ſekerſten weg om tot eenen goeden vrede tē komen, ſo hy ons geweigert ſiet of dat wy hem niet geweld wederſtaen, ſo hy ter Oorloge vervolgt, tē weſen de ſtraftien, welke tot noch tōe ſulx ſijn gemetageert geweest, dat ik u mach verſekeren datſe in ſo maanden herwaerts niet ſijn gevallen ter diſpoſitie van de Heeren Staten noch my, als eenige die al tē klein ſijn geweest, dat ik 't my ſchame tē ſeggen. En hebbe niet tē min gētootſaekt geweest eenen ſo groten laſt tē wederſtaen, ſo dat ik wel mach ſeggen tē eeren Godes, dat het een wonder is ſulck een machtig vyand wederſtaen tē hebben: gemerkt de proviſien der Provinciën, en d'welk ook velen quaedſprekers tot bericht dienen moet die my beſaſtet hebben, de finantien qualijk beſteer tē hebben, aengeſien ſelvs dat ik noch in deſen Landen noch in Holland noit pennink hebbe aengetaſt van het gemeene.

Om nu my niet tē houden of blijven ſtaen opre kleinſte feilen, ik ſal alleen aenroeren deſe, welke my bedunkt hier in tē weſen de voornaemſte; welke gebetert licht weſen ſal in allen anderen ordre tē geven. d'Welk is dat de generale middelen; welke behooren tē weſen onſe voornaemſte ſterkte, voor d' meerendeel verkeert, verachtē of geheel verhindert werden, mits die niet egalijk gelicht werden: maer yder Land, ſelvs elke Stad doet naer ſijn gevalle. En is tē beduchten, dat ſelvs eenige byſondere meer beinnende hun eigen nut of profijt, als de bevorderingē van 't algemeene, alſulke gebreken niet onderhouden, die den geheelen Lande al tē vele hinderen en verachten.

Uit deſe volgt een ander gebrek, dat de Provinciën,

ſelvs de ſteden, de generale middelen verdeilen na hare eigen gemak en nut tot hare ontlaſtinge, 't welke is anders laſt tot hun tē trecken, de traffique en handelingē tōt nadeel van de andere Provinciën, die rechtveerdelijk lichten, 't welk de warte vryndſchap en eendracht verhindert tuſſchen de Provinciën, en daer tegen miſvertrouwen en nadenken verwekt d'cene tegen d'andere.

Inſgelijx de verſcheiden cours of gank der munte en baert niet alleen vyandſchappen tuſſchen de Provinciën, maer is ook oorſakē datter vele miſbruiken en dieverien gepleegt werden by eenige Koopluiden, doende genen anderen handel als geld wiſſelen, 't ſelve ſende van Land tōt Land, altdijs met ſchade van de Gemeente. En volgt daer uit een ander en bemerkelijker quaed in deſen Landen, d'welk is dat door deſen middel alle handwerken allenskens ophouden, tot verderf van de ſchamele Gemeente en den geheelen ſtaet, mits dat de rijke Koopluiden in plaetſe van hun geld tē beſteden in waren, hier tē Lande gemaakt, anders geen handel dryven dan van gelde.

En alſo alle ordre die moet dienen totte Generaliteit ook moet komen van een gemeene autoriteit, als wende in genen manieren gevoeglijk, dat een yder doet dat hem beſt dunkt, ſoude nodig weſen 't miſbruyk dat tot noch toe in deſen Lande in ſwank is geweest tē beteren, tē weten: dat elke Provincie en ſomwijlen elke Stad de gemeene penningen verdeelt heeft, ſonder aenſien waer den algemenen nood ſulx vereiſchte, maer eenen yegelijk tot het gene wē hem gedacht heeft eigentlijk profijtelijk tē weſen: indien ſodanigen gebrek niet gebetert werd, daer is geen middel datmen eenigen voer kan nemen op de Oorloge, noch op de Finantien.

En na dien de Provinciën niet behoren tē denken, dat ſy verſchoont ſijn van de Oorloge, als den vyand uit hun Land vertrekt, of dat hy verte van haer is. Ter contrarie gelijk in een lichaem de leden in gelijker achttinge ſijn, ſo moeten ſy ook eenſamenlijk verſtaen die Provincie die aengevochten werd gelijkelijk tē helpen, ſulx niet kan geſchieden ten ſy daer ſy eenen generalen voer en raed, die totten gemeene ſaken oplicht hebben, welke by u mijn Heeren alleen aengenomen ſijnde, ſo gy tē rade weſen ſult, macht hebben moet Oorlogsvolk aen tē nemen, af tē danken en tē ſenden daer den nood drukt. En behoren de voorſz krijgs-luiden niet tē blyven ter eigener beſchickinge der Provinciën en ſteden. 't Welk ik verſta ook plaets tē moeten nemen in de Oorlogſchepen.

Eynelijc datmen hem moet verſekeren, dat den vyand deſen Sommer-tyd niet onderlaſten ſal een groot en ſterk Leger tē maken, 't welk ons met eenen ſlag over den hals vallen ſal, ſulx indien de feilen hier voren aengeroert niet werden haefſtelijk verbeterd, wy ſullen alle verwondert ſijn dat de Winter terſtond voor by ſal weſen, en alcer dat wy ſullen begonnen hebben gereetſchap tē maken om hem tē wederſtaen tē velde, of wy ſullen in gevalle ſtaen van overvallen tē worden.

Daer en boven ſo iſſer niemand van u luyden of hy weſt in hoe veel plaetſen van Gelderland, Brabant, Vlaenderen, ſelvs van de ſijde van Holland en Zeland wy kunnen aengevochten werden van den vyand, ſo dat, iſt dat gy tuſſchen nu en 't einde van de winter geen ordre geſtelt hebt opte fortificatien, garniſoenen en plaetſen, tē beduchten is, wy ſullen vallen in ſchaden die daer na niet ſullen ſijn tē beteren.

Siet daer mijn Heeren, de voornaemſte oorſaken van alle onſe quaed, welke my bedunkt dat met uwen goeden raed ſal kunnen gebetert werden, indien het u belieft u daer toe tē gebruiken, gelijk ik my verſekere, dat gy daer aen wel gedacht hebbende, gy 't ſelve alſo redelijk bevinden ſult: maer indien gy door 't bedrijf van eenige verkeerde geeſten, of by gebreke van goeden wille van eenige, gyluiden bevind niet tē betamen daer in tē voorzien, alſo ik niet ſoude kunnen (ſo vele mijn verſtand kan begripen) anders bemerken, als 't verderf en verwoefſtinge des Lands, ik bid u mijn Heeren ſeer ootmoedelijk, dat gy niet qualijk neemt, ſo ik tegenwoordelijk mijnē laſten (of ampten) ſtelle in uwen

wen handen. Na dien ik hebbende vele geleden, en arbeids uitgestaen, spot en verachtinge verdragen, ten dele van luiden qualijk bericht sijnde geweest, my ook tot noch toe hebbende gehelijk uitgeput, met verderf van mijn huys, vrouwe en kinderen, en sie niet hoe ik sal konnen dragen eenen so swaren last met sodanige kleine middelen, weinige hulpe, en so weinig of luttel correspondentie en overeenkominge.

Biddende ootmoedelijk sijne Hoogheid, en u mijne Heeren in 't goede te willen nemen den kleinen dienst die ik tot noch toe hebbe gedaen, en my onderwerpen de verantwoordende tegen een ieder beschuldiger, die my soude willen beswaren, in eenige sake so van Oorlog, so van Rade, als Finantien qualijk gehandelt te hebben, en bereid sijnde my daer van te verdedigen voor al en allen inwoonderen des Lands in 't gemeen en bysonder. En op dat niemand en denke dat mijnen goeden wille in eeniger maniere sy verandert of vermindert, ik onderwerpe my te gehoorfamen als den minsten der Heeren of Edelen van den Landen, den genen of allen dien 't u believen sal te kiezen, om te commanderen en daer het u believen sal my te senden, 't zy om te bewaren Provincie of Stad, of in eenig ander bevel als u believen sal te ordonneren en my te gebruiken. Belovende my daer in te gebruiken uit alle mijn macht met alle naerftigheid en trouwe, sodanig als ik weet dat God en mijn conscientie my getuigen sullen, altyds u mijn Heeren en het gehele Land so in 't algemeen, als particulier, gedaen te hebben getrouwen dienst.

DEN 23 November is binnen Antwerpen by publicatie verboden / dat niemant hem verbozere eenige boerkens / briefkens / of billetten te drucken of doen drucken / sonder tijt / name en woning van den drucker / noch van buiten binnen der selver stad te brengen / uit te geven / te venten of verkopen / of onder de gemeinte te stroien / van wat saken of materie de selve volk souden mogen tracteren / sonder behoorlijk consent of bescheet van den Officier of der Wethouderen der Stad verworven te hebben. Op te penen so wile sulx contracte deser ordonnantie sal feitelijk bedonden worden te doen / sonder eenige dissimulatie / fabeur of suppoort van recht-vozderinge soude gebannen worden uit der selve Stad / vryheid en den Marchgraeffschappe / of andersins aen lijf en goed gecorrigereert te worden na gelegentheid van de saken.

Onder andere Hoogduitsse ruiterey die de Staten in dienst hadden was den Obersten de Wyphere Kurtzbach / de welke vermits quade betalinge / met omtrent 700 ruiterey / dooz dien hy in Szaband sijn volk niet langer konde onderhouden / met sijn volk gekomen was in Oberpfel / aldaer hy den Quisman seer brandschatte en grote oberlast dede. Hier by is mede gekomen den Obersten Steenbach / met omtrent 1000 voetknechten / sulx dat sy het ganse Land aldaer vast op aten. Men was wel van sijn datmen mette selve soude sien te handelen om die uit te kopen / ten eynde sy uit dat quartier souden betrecken / altemets was men ook van meninge de selve niet geweld te doen betrecken : maer 't selve mede ernstelijc in deliberatie geleid sijnde / bondmen mede niet raedsaem. Maer ten lesten als sy 't Land kael en beroid gemaect hadden / so drong Kurtzbach de nood van sels te moeten betrecken om onderhoud dooz sijn paerdebolk te soeken / en is also getogen in 't Land van Tingen in 't begin van November / daer hy mede van gelijken 't Land seer brandschattede / en souden mogelijk noch erger gemaect hebben / dan hy werd by ongeluk van seker pulber / dat in den brand quam seer deerlijc geslagen / en een wurp weegs van daer gemaect / daer hy af storf / en na sijn dood is sijn volk hozts daer na uitten Lande betrocken. Steenbach is met sijn volk in 't Land van Wedde en Oldeamp geballen / en hebben 't daer vast mede al kael gemaect en opgegeten.

In de maend van December 1579. waren de Staten Generael noch tot Antwerpen bergadert / om vry te stellen op vele saken die den Prince van Oranien hadde gepponeert tot bercheiden tijden / so op

't gouvernement van den Lande als meer andere saken / daer op eenige resolutien zijn genomen in de selve maend / als in de maend van Januarij 1580. daer van wy mentie maken sullen metten beginne van het jaer 1580. also mijne meninge is een eynde te maken van den jaer 1579. doch alhier te vozen in 't hozte noch aen te roeren eenige saken hier en daer geschied. In den jaer 1578. en 1579. is binnen der Stad Leyden in Holland tusschen de Magistraet aldaer en eenen Minister genaemt Pieter Cornelisz / met eenige van der Consihozie seker different geseen. Den oorspronk vande questie was hier uit gekomen / dat de doozs Pieter Cornelisz. van hem gegeven hadde / dat hy met Caspar Coolhaes sijnen mede-dienaer aldaer niet konde noch en begeerde te dienen : De reden daer van seide de doozs Pieter Cornelisz. te wesen / dat de doozs Caspar Coolhaes tot meer malen hadde gewelgert hem het oordeel der broederen te onderwerpen de meeste stemmen te volgen / en het besluit der Kerken-Raden na te volgen / so datmen dikwils met hem niet konde eggen noch deren / dese zijne eigenstimmigheid en hartnechtheid / dat hy hem het oordeel der Kerke socht te ontrecken / dat hy in de Kerke Christi socht uit te munten / was / seide Pieter Cornelisz. v' oorsake dat hy met Caspar Coolhaes niet begeerde te dienen. Hier tegen werde dooz Caspar Coolhaes of van sijnen wegen gesustineert dat de dozsake waerom Pieter Cornelisz met hem niet wilde dienen / was daerom / om dat hy Coolhaes het uitwendige gebaer wat min / en het inwendige wat meer ter saligheid van node achte te zijn dan den selven Pieter Cornelisz. goet dochte. Mit dese questien die in het begin wel klein schenen / is metter tijt een seer groot vyer van tweedacht ontsaen : want die van de Magistraet van Leyden bemerkende dat uit desen twiist de herten van d'een en d'andere tegen malkanderen verbittert werden / hebben hen de saken aengetogen / en hebben daer in willen ordze stellen. En also Pieter Cornelisz. met die van sijnen aenhang / hen lieten bedunken dat die van de Magistraet van Leyden de sake van Caspar Coolhaes de meeste gunst betoonden / so is hier een ander questie uit ontsaen / namentlijk : Of het oock sy het officie van een Christelijke Magistraet / dat hy sozge dzage over de Kerkelijke saken / en wat onderscheid daer sy tusschen de Politijke en Kerkelijke Overheden. Als nu dese twiisten en geschillen dagelijc meerder en meerder werden / en dat gene van de partpen malkanderen wilden toegeben of iet wijken / so es de sake so verre gekomen / dat die in de Staten van Holland is gekomen. De Heeren Staten van Holland hebben alle debito gedaen om desen twiist ter neder te leggen / hebbende tot dien eynde Commissarissen binnen Leyden tot bercheiden reisen gesonden om de sake te middelen / dan niet konnen uitrechten / dewijle beide partijen op haer recht bleven staen / en dat haer niet alleen de Predicanten binnen der stad Leyden / maer oock van het Classis / ja genoegsaem van geheel Sijnland / Delfland en andere daer mede moelden / so hebben de Heeren Staten van Holland de Predicanten belast hen-lieden ober te geben by geschrifte / uit Godes woord / de gemeenschap en het onderscheid de welk daer is tusschen de Politise en Kerkelijke regeringe. De Predicanten 't selve gehoozamen / hebben opten 24 Decr 1579. aen de Heeren Staten van Holland overgelevert dit nabolgende geschrifte.

Christ tot Leyden in Holland tusschen de Magistraet van Leyden en die van de Consihozie. Pieter Cornelisz kachte over Caspar Coolhaes.

Wat Caspar Coolhaes hier tegen sustineerde

De Staten van Holland soeken den twiist niet te leggen.

Wozt en schiftnatig geboelen der Kerken Christi van de gemeenschap en het onderscheid twelk tusschen de Politise en Kerke.

1. DE Politise regeringe (die men *civilem rerum administrationem* noemt) en der Overheid (dat is *potestatis* toekomt) en de Kerkelijke regeringe, die den heyliger ministerie gegeven is die hebben met malkanderen dese gemeynschap.
2. Ten eersten, dat sy beide in 'taensien Godes een bedieninge of ministerium sijn.
3. Ten tweden, dat sy beide uit krachte der voorz bedieninge, des Goddelijken rechts-bewaerders sijn.
4. Ten derden, datmen hen beide van wegen des diensts Godes, welken sy bedienen, oock om der conscientien willen, haer eere schuldig es.
5. Maer